

Nummer12, september 2021

Kort over KaDEr

KaDEr (Karakteristiek en Duurzaam Erfgoed) is een project van provincie Gelderland en TU Delft waarin we duurzame restauratiemethoden, materialen en werkwijzen in de praktijk toetsen. KaDEr meet effecten en resultaten en deelt deze kennis met monumenteigenaren, restauratiebedrijven en erfgoedorganisaties. KaDEr stimuleert monumenteigenaren het gebouwde erfgoed duurzaam in stand te houden met respect voor de monumentale waarden, de economische en de maatschappelijke functie van erfgoed. De resultaten van het project vormen input voor het erfgoedbeleid van de provincie.

*Binnen KaDEr zijn **Living labs** op verschillende schaalniveaus opgezet. Dat zijn locaties waar gerestaureerd wordt en tegelijkertijd onderzoek in de praktijk plaatsvindt. Zo is bijvoorbeeld een gemeente betrokken bij een binnenstad waarin het erfgoed vertrekpunt is voor een vitale stad. Gaan historische landgoederen met ons op zoek naar hun rol en functie in nieuwe tijden. En zoeken eigenaren van religieus erfgoed samen met studenten naar een nieuwe toekomst.*

Zet het in uw agenda!

2 december: Symposium Duurzame toekomst monumenten

Resultaten en ervaringen uit KaDEr; vier jaar samenwerking TU Delft en Provincie Gelderland

Op 2 december in de middag organiseert het team van kaDEr een symposium waar we de resultaten, ervaringen en kennis uit het vierjarig project delen met professionals en geïnteresseerden uit de erfgoedsector, overheden en partnerorganisaties. We delen de resultaten graag tijdens een 'live-ontmoeting' in het provinciehuis. We weten nog niet hoeveel gasten we daadwerkelijk 'live' kunnen uitnodigen. Dat heeft te maken met het verloop van Corona en de daaraan gerelateerde maatregelen. We proberen een belangrijk deel van het programma ook te streamen. Dus u kunt deze middag alvast in uw agenda noteren. Naast het plenair programma zullen professoren en docenten van de TU Delft samen met betrokken partners deelsessies verzorgen waarin verdieping wordt gezocht op thema's. Denk aan restauratietechnieken en monitoring, energietransitie monumenten, ontwerpAtlas landschap & buitenplaatsen en opleiding restauratie-vaklieden.

Wij nodigen nauw betrokken partners en overheden ook nog direct uit. Wilt u aanwezig zijn? Laat ons dat vooral weten. Dan kunnen we daar bij de voorbereiding en uitnodiging rekening mee houden. We informeren u dan ook over het vervolg en de mogelijkheid om via live-stream deel te nemen. Wilt u erbij zijn en/of graag via de livestream deelnemen. Stuur dan een e-mail met uw gegevens aan kader@gelderland.nl vermeld in de onderwerpregel *Symposium 2 december* en in de mail uw voorkeur *Live* of *Online*. Dan weten wij zeker dat de uitnodiging, met een keuzemogelijkheid voor deelsessies, en/of een link naar een live stream straks bij de juiste persoon terecht komt.

Roadshows Energie in Elburg en Zutphen groot succes

Begin september vonden in Elburg en Zutphen de Roadshows energietransitie plaats. De roadshows werden geleid door professor Dr. Craig Martin; Architectural Engineering&Technology TU Delft en professor Dr. Ir. Andy van den Dobbelen; Climate Design & Sustainability TU Delft. Samen met lokale bestuurders, ondernemers en bewoners

hebben zij in beide gemeenten in drie intensieve dagen onderzocht hoe de historische binnensteden verder kunnen verduurzamen. Daarbij gebruik makend van de aanwezige potentie van de stad. De resultaten zijn weergegeven in een uitgebreide presentatie. Die vindt u op www.erfgoedalliantie.nl/kader De Stentor plaatste een uitgebreid artikel over een van de Roadshows <https://www.destentor.nl/elburg/warmte-opslaan-in-de-stadsgracht-wetenschappers-tu-delft-denken-na-over-een-klimaatneutraal-elburg~a228ce90/>

Living labs Winterswijk en Zutphen in beeld

In twee korte filmpjes vertellen de projectleiders vanuit de gemeenten Winterswijk en Zutphen over hun ervaring met de livinglabs van KaDEr die in hun gemeenten plaatsvonden. Tientallen studenten van de TU Delft werkten daar samen met de gemeente aan ontwerpvoorstellen voor monumenten als scholen, kerken en industriële gebouwen. Filmpje kijken?

www.erfgoedalliantie.nl/kader

Innocastle uitwisseling Nederland-Vlaanderen

Het Europese Intereg programma Innocastle is in Gelderland sinds drie jaar nauw verbonden met het project KaDEr. Het mooie van gezamenlijk optrekken is dat ook elders in Europa geleerd kan worden van de innovaties vanuit KaDEr en andersom dat KaDEr gevoed wordt met interessante innovaties en voorbeelden uit andere landen. Vlaanderen is bijvoorbeeld zeer geïnteresseerd hoe wij met KaDEr hebben gewerkt aan oplossingen voor klimaatadaptatie en stedelijke druk in landgoedzones. Een delegatie van het Vlaamse agentschap voor erfgoed en van de provincie West-Vlaanderen, komt in november naar Gelderland. Daarna volgt een bezoek in omgekeerde richting. Hoe omgaan met de stedelijke druk op landgoedzones bij Gent, Brugge en Arnhem? Hoe in de zones bij te dragen aan toerisme, klimaatadaptatie en biodiversiteit? Welk instrumentarium blijkt effectief? Ontmoeting met stakeholders is een essentieel onderdeel van de uitwisseling.

Deelproject financiële haalbaarheid verduurzaming kerken

Provincie Gelderland heeft eerder dit jaar de TU Delft gevraagd onderzoek te doen naar de effectiviteit van subsidies en leningen die de Provincie Gelderland ter beschikking stelt voor het verduurzamen van kerken. De focus ligt daarbij op twee praktijkvoorbeelden: de Stevenskerk in Nijmegen en de Eusebiuskerk in Arnhem. Met het onderzoek wil Gelderland inzicht krijgen in de kosten en baten van duurzaamheidsinvesteringen en de wisselwerking met andere geldstromen. Kan bijvoorbeeld een duurzaamheidssubsidie als katalysator werken voor andere investeringen? En, welke rol speelt de organisatievorm daarbij? De provincie verwacht dat dit project inzichten biedt voor de toekomstige ontwikkeling van het subsidieprogramma. Uiteraard gebeurt de studie in samenwerking met de twee kerken.

In diverse workshops worden nu, samen met de Rijksdienst Cultureel Erfgoed (RCE), de eerste bevindingen uit het rapport besproken en kritisch beschouwd. Eind oktober worden de uitkomsten verwerkt in het eindrapport dat u vanaf november kunt vinden op

www.erfgoedalliantie.nl/kader